

ESTETICKÝ POSTOJ

Podle Kanta nemá objekt žádnou objektivní estetickou vlastnost, která by fundovala možnou pravdivost estetického soudu o tom objektu. To, co podle Kanta a jeho následovníků – Schopenhauera¹¹², ve 20. století např. Stolnitz – odlišuje estetické hodnocení od hodnocení mimoestetického se proto musí nacházet na úrovni hodnotícího subjektu. Kant jako distinktivní rys estetického hodnocení nabízí *bezzájmovost*¹¹³. Dickie argumentuje, že ten pojem je prázdný, a tedy neužitečný; postupuje tak, že napadá roli, jakou v mnoha estetických teoriích hraje pojem *bezzájmovost* (napadá tedy zejména teorii Kantovu).¹¹⁴

Na tomto místě obecně připomenutí. V dějinách estetiky byly postulovány zhruba dvě nutné epistemické podmínky pro kritické verdikty. Podstatná pro hodnocení má být specifická estetická vlastnost hodnoceného objektu (např. Platónova či Plótinova krása), nebo specifický *estetický postoj* (např. *ne/zájem*) hodnotitele (běžný spíše u těch teoretiků, kteří mají sklon popírat objektivitu estetických vlastností). Právě proti tomu druhému pojmu – *estetický ne/zájem* – Dickie namítá, že zvláštní estetický postoj je zbytečný, mýtus.¹¹⁵ Mezi tím, co bychom pracovně nazvali estetickým vnímáním a vnímáním obyčejným nelze podle Dickieho principiálně nalézt distinkci. Dickie argument je jednoduchý: už sama bezzájmovost přece něco vypovídá o recipientových motivech, je sama o sobě druhem zájmu – o bezzájmovost. Bezzájmovost tedy nepoukazuje na žádný rys v recipientově aktu vnímání:

1. Abychom dodali obsah „bezzájmovosti“, musíme nejprve porovnat bezzájmovou pozornost s pozorností zájmovou.
2. Zájmová pozornost není zájmovou pozorností k objektu O, ale k něčemu, co není O. (Majitel loutkového divadélka, jehož hra těší jen proto, že přitom má zájem na zisku, který mu přinese výtečnost dané hry, selhává v zájmu o hru.)
3. Pozornost k něčemu jinému než je O je však nepozornost k O, bezzájmovost, rozptýlení.

112 U Schopenhauera je estetické vnímání prostřednictvím bezzájmovosti vyvázáno z kauzálních pout běžného vnímání. Přestavuje tak jednu ze svobodných možností, jak se odpoutat z tohoto slzavého údolí kauzální nutnosti.

113 Přesněji: bezzájmové potěšení.

114 V teorii Stolnitzově je estetický postoj chápán jako bezzájmová a chápavá pozornost vůči jakémukoliv objektu vědomí kvůli němu samému a jako takový je *nutnou* podmínkou kritického verdiktu. Srov. STOLNITZ, JEROMÉ. „The Aesthetic Attitude“ in the Rise of Modern Aesthetics. *Journal of Aesthetics and Art Criticism* 36(4), 1978, s. 409–422.

115 DICKIE, GEORGE. The Myth of the Aesthetic Attitude. *American Philosophical Quarterly*, vol. I (1964), s. 54–64.

4. Zájmovou pozornost a bezzájmovou pozornost nelze jasně rozlišit, protože obě indukují rozptýlení.
5. Rozptýlení není specificky estetický postoj.
- ∴ Bezzájmová pozornost není specificky estetický postoj.

Následně Dickie své stanovisko podpírá dalším známým argumentem. Dva lidé poslouchají symfonii – jeden jako přípravu na zkoušku z dějin hudby, druhý pro radost. První tudíž má specifický zájem (zkouška), druhý nikoli. Oba ale *mohou* tu hudbu poslouchat se stejnou, hlubokou, chápavou pozorností. Oba si *mohou* povšimnout přesně týchž rysů té hudby, z týchž hudebně vědních důvodů ocenit její strukturu. Přehledně:

1. Existuje jediný správný estetický postoj: *bezzájmovost*.
2. Osoba *A* vnímá dílo *D* se zájmem *z*.
3. Osoba *B* vnímá *D* *bezzájmově* (bez *z*).
4. *D* má soubor esteticky relevantních vlastností (v_1, \dots, v_n) .
5. *A* i *B* vnímají jen a pouze (v_1, \dots, v_n) v *D*.
6. *A* (se *z*) i *B* (bez *z*) mohou dospět k témuž kritickému verdiktu.
- ∴ Pojem *bezzájmovost* je esteticky irelevantní.

Psychologické podmínky estetického hodnocení – neboť ta část epistemologie, která se zabývá zájmy a postoji subjektů, spadá do psychologie – jsou stále předmětem sporů¹¹⁶, i když v poslední době v diskusích převažuje spíše tematika estetických pojmů.

¹¹⁶ Diskuse Dickieho argumentů viz KEMP, GARRY. *The Aesthetic Attitude*. The British Journal of Aesthetics 1999, 39 (2), s. 392–399.